NORGES TEKNISK-
NATURVITENSKAPELIGE UNIVERSITET
INSTITUTT FOR FYSIKK

Faglig kontakt under eksamen:
Navn: Helge Redvald Skullerud
Tlf: 73593625

EKSAMEN I FAG SIF 4002 FYSIKK
Torsdag 12. august 1999
Tid: 0900-1500

Hjelpemidler: B2 - Godkjent lommekalkulator
Rottmann/Matematisk formelsamling

Ved karaktersettingen teller alle 6 deloppgaver likt.

Oppgave 1

En miniatyrhoppbakke har et ovarenn utformet som en parabel,

$$y = x^2/a$$

med hoppkanten i origo $x = y = 0$, og et unnarenn med konstant helning,

$$y = -k\,x$$

a.

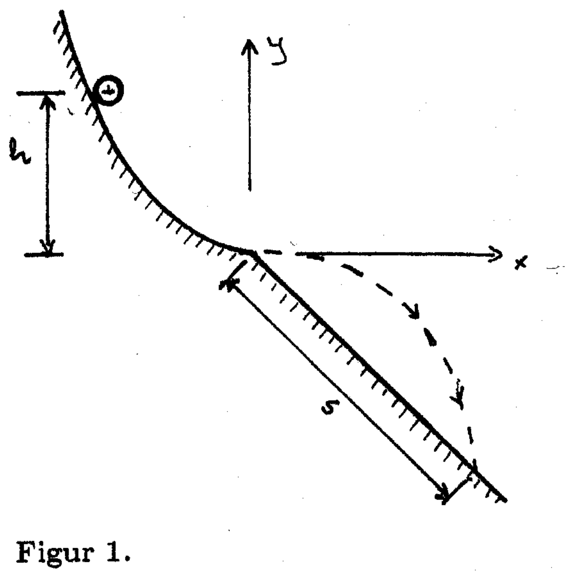

Ei massiv, homogen kule med masse m og radius r slippes løs en høyde h over hoppkanten, ruller ned ovarennet og når hoppkanten med fart v – og lander så i unnarennet en avstand s fra hoppkanten.
Anta ren, tapsfri rulling i ovarennet, og se bort fra luftmotstanden.
Anta videre at kuleradien r er liten i forhold til h og s.
Tyngdens akselerasjon er g.

Figur 1.

Finn først, ved energibetraktning, et uttrykk for kulas fart ved hoppkanten, v.
Sett så opp likninger for 'svevet', $x(t)$ og $y(t)$, og finn et uttrykk for tiden t_0 kula bruker fra hoppkant til nedslag ved $y = -k\,x$.
Finn tilslutt et uttrykk for hopplengden s, og bestem s numerisk når $h = 1\,m$ og $k = 1/2$.

b.

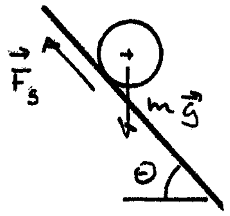

Figur 2.

Hvis kula skal rulle uten å skli, må friksjonskraften mellom kula og ovarennet ikke være for liten. Dette setter – med gitt statisk friksjonskoeffisient μ_S – en grense θ_{max} på hvor stor helningsvinkelen på ovarennet kan være der kula slippes løs, med en tilsvarene grense h_{max} på høyden.
Du blir bedt om, med litt veiledning, å finne et uttrykk for h_{max}.

Anta først helningsvinkelen θ der kula slippes løs som kjent, og finn komponentene av tyngdekraften $m\vec{g}$ langs med og loddrett på ovarennet, $F_{\|}$ og $F_{\perp}$.
Skriv deretter ned uttrykk for akselerasjonen langs ovarennet $a = dv/dt$ og vinkelakselerasjonen om en akse gjennom kulas sentrum $\alpha = d\omega/dt$, som funksjoner av $F_{\|}$ og friksjonskraften F_S.
Bruk så dette til å finne F_S uttrykt ved m, g, θ og r, forutsatt ren rulling, og angi videre hvor stor F_S blir, uttrykt ved $F_{\perp}$, når kula akkurat begynner å skli.
Og *så* bør du relativt enkelt kunne finne uttrykk for først θ_{max} og så h_{max}.

OPPGITT TIL OPPGAVE 1

$\vec{F}$	=	$(d/dt)(m\vec{v})$	Newtons 2. lov
$\vec{\tau}$	=	$I\,d\vec{\omega}/dt$	Dreiemomentligningen
W_{trans}	=	$mv^2/2$	Translasjonsenergi
W_{rot}	=	$I\,\omega^2/2$	Rotasjonsenergi
I_T	=	$(2/5)m\,r^2$	Treghetsmoment for homogen kule om tyngdepunktsakse

Oppgave 2

a.

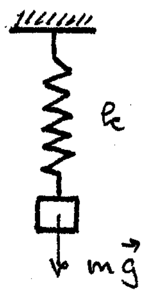

Figur 3.

En masse m er hengt opp i en vektløs fjær med fjærkonstant k. Tyngdens akselerasjon er g.
I tillegg til fjærkraft og tyngdekraft påvirkes massen m også av en viskøs kraft rettet mot hastigheten, $F_v = -b\,v$.
Bestem først statisk forlengelse av fjæren, y_0.
Sett så opp kraftbalanselikning (Newtons 2. lov) for massen m, og gjør denne om til en differensiallikning for massens vertikale posisjon y relativt til likevektsposisjonen.

Differensiallikningen skal kunne skrives på form

$$\ddot{y} + 2\delta\dot{y} + \omega_0^2 y = 0$$

med $\omega_0 = \sqrt{k/m}$, med generell løsning av form

$$y(t) = A\,e^{-\delta t}\cos(\omega_d t + \phi)$$

hvor $\omega_d = \sqrt{\omega_0^2 - \delta^2}$.

Ved tiden $t = 0$ er massen m i ro, med $y = y_0$ (ustrukket fjær).
Finn uttrykk for konstantene A og ϕ, og bestem disse numerisk når $k = 1\,N/m$, $m = 0.01\,kg$, $b = 0.04\,Ns/m$ og $g = 9.8\,m/s^2$.

b.

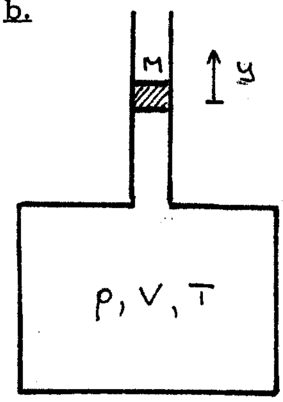

Et tettsluttende stempel med masse M beveger seg friksjonsløst i et rør med diameter d, koplet til et stort, termisk isolert volum V fylt med en ideell gass.
I 'begynnelsestilstand' er stemplet i vertikal likevektsposisjon $y = 0$, med samme trykk p_0 og temperatur T_0 over og under stemplet.

Figur 4.

Stemplet forskyves så ut fra likevektsposisjon, slippes løs, og svinger opp og ned på en 'fjær av gass'.
De relative volumforandringene kan antas små, $\Delta V/V \ll 1$, og gassen kan antas å følge en adiabatisk tilstandslikning

$$pV^{\gamma} = konstant$$

hvor $\gamma = C_p/C_V$ er adiabatkonstanten.
Finn først et uttrykk for trykkforandringen Δp i volumet V, som funksjon av stempelposisjonen y.
Vis så at posisjonen $y(t)$ følger en svingelikning

$$\ddot{y} + (\gamma\pi^2 d^2 p_0/16MV)y = 0$$

Bestem tilslutt svingeperioden $\tau[s]$ numerisk, når $d = 15\,mm$, $p_0 = 10^5\,Pa$, $M = 0.01\,kg$ og $V = 0.01\,m^3$, og gassen er argon (énatomig gass).

<u>Oppgave 3</u>

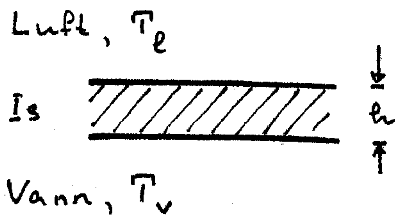

En innsjø er frosset til, med et isdekke av tykkelse h. Lufta over isen har temperatur T_ℓ ($T_\ell < 0°C$), og vannet rett under isen en temperatur $T_v = 0°C$.
Etterhvert som varme transporteres fra vann til luft, øker istykkelsen h, og du skal finne fram til hvor fort dette skjer.

Figur 5.

Det vesentligste av varmen som transporteres, er 'frysevarme'. Dertil kommer noe varme fra nedkjøling av vannet fra $4\,°C$ ('likevektstemperatur' for sjøen), og noe varme som blir igjen i isen på grunn av dennes varmekapasitet. Du kan se bort fra disse to bidragene.

Isen har varmeledningsevne λ, massetetthet ρ og smeltevarme L.

Skriv først ned et uttrykk for varmestrømtettheten gjennom isen, $J_Q\,[kJ/m^2 \cdot s]$.

Finn så et uttrykk for mengden ny is som dannes pr. flate- og tidsenhet, $(d/dt)(\Delta m_{is}/A)$, og derav et uttrykk for dh/dt.

Beregn tilslutt dh/dt numerisk ($mm/time$ kan være passende enhet) når $h = 0.1\,m$, $T_\ell = -10^oC$, $L = 334\,kJ/kg$ og $\rho = 920\,kg/m^3$.

OPPGITT TIL OPPGAVE 3

$J_Q \quad = \quad -\lambda\, dT/dx$ Fouriers lov

Oppgave 4

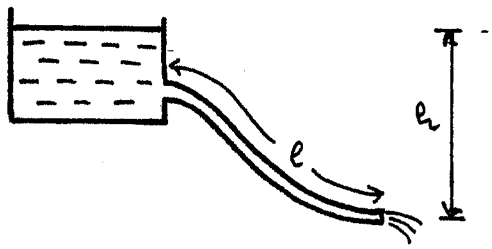

Vann tappes fra en sisterne via et rør med lengde $\ell = 30\,m$ og indre diameter $d = 10\,mm$.

Utløpet av røret ligger en høyde $h = 10\,m$ lavere enn vannoverflaten.

Vannet har en temperatur $T = 20^oC$, og viskositeten til vann ved denne temperaturen er $\eta = 10^{-3} N/m^2 \cdot s$.

Figur 6.

Massetettheten til vann er $\rho = 10^3\,kg/m^3$, og tyngdens akselerasjon $g = 9.8\,m/s^2$.

Anta først at viskøst trykkfall i røret, Δp, er kjent, og finn fra Bernoullis likning et uttrykk for farten på vannstrålen ved utløpet, v.

Finn videre fra Poiseuilles formel et uttrykk for $\Delta p(v)$.

Bruk så disse to uttrykkene til å finne en likning for v.

Løs likningen, og beregn farten v og vannstrømmen Q $[m^3/s]$ numerisk.

OPPGITT TIL OPPGAVE 4

$p + \rho v^2/2 + \rho g h = konstant$ Bernoullis likning

$Q = (\pi/8)(R^4/\eta)(dp/dx)$ Poiseuilles formel